

ІСТОРИОГРАФІЯ, ДжЕРЕЛОЗНАВСТВО ТА СПЕЦІАЛЬНІ ІСТОРИЧНІ ДИСЦИПЛІНИ

УДК 82.091:811.113.1

DOI <https://doi.org/10.32838/2663-5984/2020/3.27>

Воронова М.Ю.

Національний університет «Острозька академія»

СКАНДИНАВСЬКІ САГИ В ДОСЛІДЖЕННЯХ ОМЕЛЯНА ПРИЦАКА

Статтю присвячено дослідженню наукового доробку Омеляна Прицака, зокрема одного з найбільш яскравих проявів духовної культури середньовічної Скандинавії – саг. На теперішній момент ці твори є надбанням усіх скандинавів та світової літератури.

Розглянуто погляди вченого на класифікацію саг. Питання класифікації саг не таке просте і привертало увагу дослідників протягом тривалого часу. Омелян Прицак усвідомлював, що в історії розвитку будь-якої саги слід розрізняти два періоди: її усне, долітературне побутування та літературне, письмове існування.

У рамках запропонованої Омеляном Прицаком класифікації висвітлено погляди вченого на історію походження різних груп цих творів. Історик неодноразово звертав увагу на те, що у структурі, стилі та естетиці саги відображений тип мислення, характерний для середньовічних скандинавів. Це можна пояснити тим, що в основі своєї саги зберігали свідомо культивовану традицію усної передачі інформації, яка жодного разу не переривалась починаючи з раннього періоду епохи вікінгів і тому може повідати багато про цікавий нам народ. Омелян Прицак неодноразово наголошував, що попри легендарно-фантастичний характер більшості саг, в основі сюжету цих творів можна виділити історичне ядро, навколо якого будується розповідь.

Основну увагу у запропонованій статті присвячено розкриттю Омеляном Прицаком характерних рис саг на прикладі детального аналізу, тлумачення та коментування найбільш відомих із них. Вченим була проведена велика робота зі збирання та вивчення цих творів.

У результаті проведеного дослідження зроблені висновки, що усі згадані О. Прицаком види саг, доповнюючи одна одну, створювали історію різних верств суспільства – вільного населення Ісландії, правлячого класу Норвегії та історію церкви в Ісландії та Норвегії, і таким чином поряд з художньою виконували історичну функцію.

Ключові слова: О. Прицак, сага, Скандинавія, епоха вікінгів, скандинавістика.

Постановка проблеми. Ісландська сага як жанр середньовічної словесності – явище унікальне. В історії всесвітньої літератури середньовіччя немає жодної національної літератури, де цілий жанр був би представлений величезною кількістю творів, заснованих на народній традиції та написаних національною мовою, і при цьому являв собою художню прозу високого рівня. У структурі, стилі та естетиці саги відображений тип мислення, характерний для середньовічних скандинавів. Сагам у дослідженні О. Прицака приділено багато уваги. Це й не дивно, адже поява саг в Ісландії наприкінці епохи вікінгів засвідчила небувалий розквіт культури. Зазвичай ця культура ісландців тяжіла до минулого – саме з нього черпала свій зміст та людські ідеали. Але у цен-

трі уваги авторів саг незмінно залишалася епоха вікінгів. Дослідження саг було здійснено вченим у рамках дослідження проблеми походження Русі. В цьому контексті вчений не лише проаналізував саги в пошуках там згадок про Русь, але і приділив увагу цим літературним творам як важливому аспекту духовного життя скандинавських країн в епоху вікінгів. Хоч О. Прицак ніколи сам себе не позиціонував скандинавістом, і ніхто його не розглядав в такому амплуа, але ми вважаємо, що його доробок вартий того, щоб бути розглянутим під цим кутом зору.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. На теперішній момент відсутні будь-які наукові праці, що були б присвячені обраній темі дослідження. Подібний аналіз виконується автором

цієї статті вперше. Для більш широкого висвітлення, доповнення та роз'яснення деяких думок О. Пріцака було застосовано праці скандинавістів: Х. Арбмана, Н.В. Будур, Г.В. Глазиріної, А.Я. Гуревича

Постановка завдання. Метою статті є аналіз та висвітлення наукового доробку О. Пріцака у дослідженні скандинавських саг.

Виклад основного матеріалу дослідження. Скандинавським сагам присвячено значну частину другого тому праці О. Пріцака «Походження Русі». О. Пріцак вважав, що передумовою виникнення прозового жанру саги було ознайомлення скандинавів з християнством і класичною культурною спадщиною, яка втягнула у свою орбіту західну середньовічну культуру [5, с. 37]. Дійсно, якщо виявити достатню передбачливість та обережність, розглядаючи саги як свідчення певного літературного смаку епохи вікінгів, то можна багато дізнатися про контакти між ранньою скандинавською літературою та іншими європейськими літературами цього періоду. В усій Скандинавії був прийнятий літературний стиль, створений авторами, що зберегли у своїй творчості ірландські та англійські мотиви, і цей стиль також нагадує про джерела походження деяких декоративних стилів у мистецтві вікінгів. Іншу сторону контакту скандинавів з британцями та ірландцями необхідно розглянути, спираючись на збережений церковними хроністами матеріал, який використовувався більш пізніми авторами як основа для створення саг.

Слово «сага» означає «оповідь», місцева розповідь про пам'ятні події. Однак в Ісландії місцеві саги вийшли за межі своєї «батьківщини» і розповсюдились по усій Скандинавії. Тепер це надбання усіх скандинавів та світової літератури. Найкращі приклади скандинавських саг були записані та побачили світ у XII–XIII ст. [1, с. 37].

В основі своєї саги зберігали свідомо культивовану традицію усної передачі інформації, яка жодного разу не переривалась починаючи з раннього періоду епохи вікінгів і тому може повідати багато про цікавий нам народ, але було б небезпечно вважати, що ті події та факти, які викладалися у сагах, є істинною та непорушною правдою про епоху вікінгів. Однак О. Пріцак вважав, що ісландські генеалогічні родоводи, а особливо ті, що належать провідним кланам Ісландії, Норвегії та Данії, є назагал вірогідними [5, с. 46].

За твердженням О. Пріцака, оскільки у нашому розпорядженні не може бути записів усних саг, неможливим виявляється й чіткий аналіз складо-

вих частин усної саги тих часів. Вчений припустив, що можна передбачити принаймні три базові компоненти такої усної саги:

- 1) генеалогічні родоводи;
- 2) географічні дані щодо іноземних країв;
- 3) оповідки та короткі історії, що розповідають про конкретний епізод з життя героя [5, с. 46].

Якщо говорити про особливості змісту саги, то для них перш за все характерна наявність великої кількості імен героїв, тоді як події описані стисло та без деталей. В основі майже кожної саги лежать чвари – криваві конфлікти, які постійно залучають у колесо подій велику кількість людей. Чвари, по суті, були єдиними подіями, про які варто було писати, на думку ісландців. Зародження конфлікту та сам конфлікт викладені з однаковим ступенем деталізації та не являють собою фокус усієї розповіді [4]. Оскільки конфлікти представляли серйозну загрозу існуванню усього суспільства і припинити їх було неможливо, вони мали вичерпати себе, тобто справа обов'язково закінчувалася помстою [2, с. 172].

У сагах багато сімейних історій та місцевих оповідань про сильних та впливових людей свого часу. Але передані в усній традиції саги описують не конкретних людей та не конкретні конфлікти й трагедії, а типи та моделі поведінки. Ісландські саги створені завдяки зустрічі людей, які жили в дуже тяжких умовах, з культурним потоком, який свого часу був характерний для усієї Європи. Постійно виникаючий у сагах мотив – конфлікт між бажаннями людини та її переконаннями, між її совістю та моральними заборонами суспільства. Саги розповідають про одвічний конфлікт поколінь – батьків та дітей, які не розуміють або зневажають один одного, про сварки та проти волі укладені союзи між братами або іншими родичами, у яких немає нічого спільного, окрім обов'язку захищати інтереси сім'ї, про заміжніх жінок, які відчувають себе в однаковій мірі зобов'язаними зберігати вірність як чоловікові, так і батькові та братам, і в ситуації, коли виникають чвари між власним родом жінки та родом її чоловіка, її положення стає трагічним [2, с. 175].

Класичним «століттям саги» вважається період з 900 до 1050 р., про який розповідає більша частина саг про ісландців. Саме в цю епоху відбулася більшість подій, описаних у сагах. Це був час національного та культурного підйому, період процвітання Ісландії, заселення та освоєння країни [3, с. 7].

О. Пріцак зауважив, що географічні дані саг необхідно вивчати дуже пильно, саме тому вони становлять головний предмет дослідження його

другого тому «Походження Русі». Його аргументація полягала в тому, що саги дуже часто містять деталі, що невідомі класичній географії та середньовічним латиномовним вченим [5, с. 46].

Посилаючись на вже усталену, як на погляд вченого, наукову класифікацію, О. Прицак поділив саги на чотири групи:

- 1) королівські саги;
- 2) родинні саги;
- 3) героїчно-легендарні саги;
- 4) романтичні (казкові) саги [5, с. 50].

Однак питання класифікації саг не таке просте і привертало увагу дослідників протягом тривалого часу. Дослідниця Г. Глазиріна багато уваги приділила історії цього питання. Так, ще з середини XVIII ст. у працях Л. Холберга, О. фон Даліна та особливо П.Е. Мюллера було сформульовано необхідність диференційованого ставлення до різних саг залежно від ступеню їхньої достовірності. Це лягло в основу першої класифікації саг, відповідно до якої саги поділяються на дві групи – історичні та неісторичні. Такий підхід до класифікації саг простежувався протягом кінця XVIII, усього XIX та зберігся навіть у XX ст., поряд з іншими, виробленими пізніше типологіями. У сучасному сагознавстві виділяють 7 видів саг: 1) саги про ісландців, або родові саги; 2) королівські саги; 3) саги про давні часи; 4) єпископські саги; 5) Сага про Стурлунгів; 6) лицарські саги; 7) казкові саги. Традиційно вважається, що родові, королівські, єпископські саги та Сага про Стурлунгів є «історичними» сагами, а усі інші види, включаючи саги про давні часи, – «неісторичними» [3, с. 8].

Інший принцип класифікації саг був запропонований С. Нордалем, який звернув увагу на той факт, що у всіх сагах існує різний часовий розрив між подіями, що висвітлюються, та часом запису саг, і поклав хронологічний принцип в основу свого поділу. Усі саги він поділив на 3 групи: 1) Саги про сучасність (про події після 1100 р.), тобто найбільш близькі до часу запису. В цю групу входять єпископські саги, частина королівських саг, Сага про Стурлунгів, лицарські саги; 2) Саги про минуле (850–1100 рр.), які включають усі родові саги, частину королівських та саги про давні часи; 3) Саги про давнину (до 850 р.), що охоплюють частину саг про давні часи, Сагу про Інглінгів та пряді, що входять у королівські саги, значну частину перекладних саг [3, с. 8].

В історії розвитку будь-якої саги слід розрізнити два періоди: її усне, долітературне побутування та літературне, письмове існування. Створення письмової прозової саги – складний процес,

що являв собою, за визначенням К. Шира, «літераризацію» усного тексту [3, с. 14]. Усна проза, на відміну від поезії, не мала фіксованої форми та була відкрита для різного роду впливів та змін. Усна традиція є важливою складовою частиною саги, тим стрижнем, навколо якого створювалася письмова сага. Сага, що дійшла до нас у рукописному вигляді, поза усілякими сумнівами являє собою літературний твір, а не твір фольклорної традиції. Усі без винятку саги про давні часи – анонімні твори. Це зближує їх насамперед з сагами про ісландців, автори яких невідомі, та відрізняє від королівських саг, імена авторів яких здебільшого зафіксовані.

Менше за інших у своїй творчості залучали запозичену інформацію автори саг про ісландців. Це легко пояснюється особливостями їхнього змісту. Розповідаючи про події на батьківщині, навіть якщо хронологічно вони були далекі від моменту написання, автор не міг прикрашати свій твір вигаданими або почерпнутими з літератури сюжетами. Адже історія Ісландії, що почалася у кінці IX ст. з переселення невеликої групи норвежців на віддалений острів, була добре відома будь-якому мешканцю країни, населення якої у той час було вельми незначним [3, с. 18]. Кожен ісландець знав свою генеалогію, що починалася з часу переселення та зафіксована у «Книзі про ісландців» та «Книзі про взяття землі». Історія кожного ісландського роду, кожного хутора побутувала в усній традиції у більш-менш стійкій формі та не допускала значних доповнень під час переказу. І тим не менш навіть у цьому, здавалося б, непроникному для зовнішньої інформації виді ісландської саги дослідниками відмічені запозичення з інших західноєвропейських, здебільшого континентальних літератур.

Вчений зазначив, що термін «ісландські родинні саги» або «саги про ісландців» можна застосувати до близько сорока оповідок різної довжини та близько шістдесяти епізодичних історій. У цих сагах здебільшого йдеться про життя однієї особи або про історію якогось одного клану чи провінції. Якщо звертатися до хронологічних термінів, то «Родинні саги» розповідають про ісландців, котрі жили в так звану «Добу саг» (бл. 930–1030 рр.) [5, с. 273].

На думку О. Прицака, ісландські родинні саги як форма оригінального наративного мистецтва не мають відповідників у тогочасній європейській літературі. Вони відзначаються своєю об'єктивною й реалістичною манерою, дуже далекою від метафізичних роздумів, і «показують

нам цілу галерею індивідуалізованих і цікавих персонажів, які постають перед нами так чітко й відчутно, ніби ми знали їх особисто», а їх драматична виразність підсилюється вмільм застосуванням діалогів, зокрема прямої мови [5, с. 273].

Королівські саги виявилися більш гнучкими до нової інформації. О. Пріцак зазначив, що у середовищі ісландських інтелектуалів XI–XII століть, які належали до давньої скандинавської аристократії, були розвинуті дві школи. Кожна пов'язувала себе з одним із провідних харизматичних кланів. Одна школа розглядала себе як нащадків «шведсько-норвезького» клану Інґлінґів, які в той час правили в Норвегії, друга – вважала, що вони походять від данського клану Кнутлінґів. Саме тому у другому томі «Походження Русі» вчений виділив дві окремі глави: «Саги про королів Норвегії» і «Саги про королів Данії» [5, с. 53]. На думку О. Пріцака, ісландські саги про королів Норвегії виникли внаслідок тривалого й дуже цікавого літературного процесу [5, с. 54]. У зв'язку з цим вчений приділив велику увагу текстам, які передували ісландським «Сагам про королів Норвегії». До них він відносив передусім найдавніші ісландські синоптичні оповіді про Норвегію та дві стародавні історичні поеми [5, с. 54–56]; перші спроби життєписів, з яких починався біографічний жанр: «Нгугґґарстйккі» і Сверріс-сага [5, с. 56–60]; норвезькі синоптичні оповіді про королів Норвегії [5, с. 60–62]; несучасні ісландські життєписи одного з норвезьких королів: саги про Олава Святого та Олава Трюгґвасона [5, с. 62–104].

Систематизовані збірки «Саг про королів Норвегії», поданих у хронологічному порядку, за твердженням О. Пріцака, почали з'являтися в Ісландії близько 1200 року. Ці збірники (три з них збереглися: «Morkinskinna», «Fagrskinna» і «Heimskringla») можуть розглядатися як своєрідний додаток до Сверріс-саги, оскільки він подає «Саги про королів Норвегії», де йдеться про події, які відбувалися до 1177 р., тобто до того року, з якого починає свою розповідь Сверріс-сага. Але незабаром з'явилися продовження Сверріс-саги (яка включає 1177–1202 рр.): Бьоглунґа-сага (або сьогур; написана десь у 1210–1220 рр., оповідає про події 1202–1217 рр.) і Гаконар-сага Гаконарсонар (написана десь у 1263–1271 рр., оповідає про події 1217–1263 рр.) [5, с. 104].

О. Пріцак дав дуже детальну характеристику королівським сагам. Перший збірник королівських саг, який зберігся, це праця, копія якої, що датується кінцем XIII ст., відома в науці (десь від 1700 р.) як «Morkinskinna» («Гнила шкіра», тобто

оправа). Цю працю написано в Ісландії приблизно у 1200–1220 рр. [5, с. 105]. Іншою працею цього типу є «Fagrskinna» («Гарна шкіра»), написана десь відразу після 1220 р. Вона включає історію Норвегії від Гальвдана Чорного (бл. 875 р.) до Сверріра Сігурдарсона (1177 р.) [5, с. 105]. Найвищим досягненням у жанрі королівських саг О. Пріцак вважав «Heimskringla» («Круг земний»), написану Сноррі Стурлуссоном. У цьому творі описані часи від «першопочатків світу» до 1177 року. Він складається з «Передмови» й шістнадцяти саг [5, с. 106]. «Круг земний» – це огляд історії норвезьких королів з міфічних часів до сучасних автору днів. Кожному королю присвячена окрема сага. Твори вибудовані у хронологічному порядку. Автор «Кола Земного» розповідає історію королів дуже стримано і навіть відсторонено, не коментує події, але вони безпосередньо конкретизуються у діях та словах окремих осіб та зображуються дуже яскраво [6].

Історія норвезьких конунґів, що писалася ісландцями, розглядалася ними як власна передісторія та частина їхнього власного життя. Спираючись на відомі їм факти, вони створювали життєписи правителів своєї прабатьківщини, розповідаючи і про історію інших держав та народів, з якими скандинави взаємодіяли. Обмежені фактографічним матеріалом, вони, так само як і автори саг про ісландців, не могли значно відступати від правди, однак вони мали можливість прикрасити її. Установка на ідеалізацію конунґа та його діяльності дозволяла їм відносно вільно поводитися з історичним матеріалом.

Окремо вчений дослідив сагу про королів Данії («Knytlinga saga»), сагу про фортецю вікінґів у гирлі річки Одер («Jómsvikinga saga»), а також дві «колоніальні» саги: «Orkneyinga saga» і «Farseyinga saga», а також «Jätvardar saga» [5, с. 216].

«Сага про королів Данії» має назву «Knytlinga saga», тобто сага про клан данського короля Кнута. О. Пріцак зазначив, що двома головними джерелами для створення «Knytlinga saga» були: «Heimskringla» у тій частині, де йдеться про данських королів (до смерті Свейна Ульвссона в 1076 р.); строфи ісландських скальдів; «Knuts saga ens helga» (для періоду після 1076 р.), написана у зв'язку з канонізацією цього короля: вже в 1100 р. посланці Ейріка III переконали папу Пасхалія II дати дозвіл на запровадження цього культу. Вчений вважав, що існують цілком очевидні відповідності між книгами XIV–XVI «Gesta Danorum» Саксона Граматака і «Knytlinga saga» (там, де йдеться про роки 1134–1187), і цілком

можливо, що обидві історичні праці були створені на основі давнішої “Efi Danakonunga” [5, с. 217].

Наступною групою саг, які дослідив О. Пріцак, стали «героїчно-легендарні саги». «Саги про давні часи Північних країн» – назва, яка була дана данським філологом К.К. Равном у 1829–1830 рр. під час видання ним великої групи ісландських саг та прядей. У тритомник “Fornaldarsögur Norðrlanda” увійшло більше 30 творів, створених не раніше середини XIII ст., які містять легендарну історію Скандинавських країн. У передмові до першого тому К.К. Равн написав, що ним «зібрані саги, які розповідають про ті події, які відбулися у північних країнах перш ніж у IX ст. була заселена Ісландія, або, іншими словами, раніше того часу, коли з’являються достовірні розповіді». Він доволі ясно уявляв собі, що підготовлені ним до публікації тексти саг неоднорідні за своїми джерелами. Він розрізняє: 1) саги, засновані на давніх північних оповідях; 2) саги, побудовані на розповідях ісландців про свої заморські пригоди; 3) «перебільшені розповіді», які він вважає найменш достовірними серед усіх творів, і відповідно до цього поділу саги розподілені по томах [3, с. 9]. О. Пріцак також навів інші існуючі назви цього виду саг: «Героїчні саги», «Легендарні саги» або «Міфічно-героїчні саги». Втім термін, який використав сам вчений, тобто «героїчно-легендарні саги», він вважав вдалим поєднанням усіх вищезазначених назв [5, с. 329].

Саги про давні часи – ісландська форма переробки германського героїчного епосу. Їхні герої це переважно легендарні персонажі, перенесені в героїчний для скандинавських країн період – епоху вікінгів та більш ранній час. О. Пріцак розглядав саги про давні часи, розподіливши їх на три групи: 1) героїчні саги, які ґрунтуються значною мірою на германському героїчному епосі; 2) вікінзькі саги; 3) пригодницькі саги.

До підгрупи героїчних саг він відносив: «Сагу про Волсунгів», «Сагу про Хервьор та Хейдрек», «Сагу про Хрольва Жердинку», «Прядь про Норна-Геста», а також «Фрагмент про давніх конунгів», який є вставкою у «Сагу про Скіольдунгів», «Сагу про Тідрека Бернського». За спостереженням вченого, героїчні саги зазвичай побудовані на основі сюжетів загальногерманського епічного фонду. У них розповідається про найбільш яскраві епізоди життя представників давніх германських та скандинавських родів, а їхня діяльність часто розгортається в північних краях (у Східній Балтиці, в Лапландії, в Б’ярмаланді, на Русі, на мусульманському Близькому Сході та в Африці), або вони йдуть шляхами вікінзьких походів – до Англії, Західної Європи та

Середземного моря [5, с. 329]. О. Пріцак зазначив, що для героїчно-легендарних саг характерна наявність безлічі бурхливих епізодів, що нашаровуються один на один. Долі героїв, чії пригоди часто подаються в перебільшеному світлі, зливаються в нестримний потік славних подвигів [5, с. 330]. Героїчні саги часто є єдиним джерелом, яке зберегло фрагменти загальногерманського епосу, оскільки більшість поетичних оповідань втрачена.

Вікінзькі саги розповідають про мандри своїх героїв у чужих країнах у пошуках багатства і пригод. Час дії у них зазвичай віднесений до епохи вікінгів. Географічний фон, на якому розгортаються події, – Британія, Франція, Італія, Візантія, Русь. Багато персонажів мають реальні прототи́пи, а епізоди, описані у цих сагах, часто можуть бути співвіднесені з історичними подіями, що відбувалися насправді. До цієї групи належать: «Сага про Одда Стрілу», «Сага про Фритьофа Прекрасного», «Сага про Хромунда Гріпссона». За спостереженнями О. Пріцака, перші дві групи схожі в тому, що прозовий текст у них часто переплітається з поетичними пасажами. Щодо відмінностей, то вчений виділив такі. Героїчні саги наповнені трагічними конфліктами з трагічними розв’язками, темами з готських та гунських часів, а також сюжетами, запозиченими з континенту. На відміну від них, вікінзькі саги, попри ту безліч подвигів, які в них здійснюються, мають зазвичай щасливий кінець, їхні сюжети здебільшого пов’язані із збройними походами IX ст. [5, с. 330].

Група пригодницьких саг найбільш значна за кількістю творів, що входять до неї. У сагах цієї групи («Сага про Хрольва Жердинку», «Сага про Хрольва Гаутрекссона», «Сага про Егіля Однорукого та Асмунда Вбивцю Берсерків», «Сага про Босі та Херрауда», «Сага про Хальвдана Ейстейнссона», «Сага про Хальвдана, прийомного сина Брані», «Сага про Стурлауга Працелюбного») йдеться про далекі подорожі, під час яких герої потрапляють як в реальні, так і вигадані країни, де зустрічаються з незвичайними істотами. Фантастичний елемент був домінуючим у сюжеті. О. Пріцак зазначав, що постаті героїв та їх подвиги змальовані у цих сагах дещо перебільшено [5, с. 330].

О. Пріцак запропонував власний варіант класифікації саг цього виду. Оскільки «героїчно-легендарні саги» часто реалізують спробу автора прив’язати свого героя до певної конкретної території в Скандинавії або до певної родинної традиції, він вважав, що деякі саги можна також згрупувати залежно від предків героя або його родинної домівки [5, с. 331].

Про романтичні саги вчений писав, що їхнім головним завданням було розважати людей, і що автори ставили собі на меті вигадати якомога більше незвичайних пригод у нереальному світі, не обмеженому ані хронологією, ані топографією [5, с. 467].

Висновки. Отже, усі згадані О. Прицаком види саг, доповнюючи одна одну, створювали історію різних верств суспільства – вільного населення Ісландії, правлячого класу Норвегії та історію церкви в Ісландії та Норвегії, і, таким чином поряд з художньою виконували історичну функцію. Саме цим, на думку вченого, може бути пояснене прагнення авторів деяких саг про давні часи орнаментувати свої розповіді елементами, характерними швидше для історичних хронік, ніж для саг. О. Прицак неодноразово наголошу-

вав, що попри легендарно-фантастичний характер більшості саг, в основі сюжету більшості творів можна виділити історичне ядро, навколо якого будується розповідь. І більшу частину другого тому його праці «Походження Русі» саме й займають уривки, коментарі, тлумачення найвідоміших саг різних видів. О. Прицак звертав увагу на такі елементи саг, як використання великої кількості імен, достовірність яких може бути підтверджена історичними джерелами різного роду, згадування великої кількості топонімів, багато з яких можуть бути локалізовані досить точно. Перераховані вище історичні елементи створюють у сагах умовний історичний фон, який являє собою вираження уявлень їх авторів про історичну обстановку, географічну локалізацію та хронологічну прив'язку твору.

Список літератури:

1. Арбман Х. Викинги. Санкт-Петербург : Евразия, 2006. 269 с.
2. Будур Н.В. Повседневная жизнь викингов. IX–XI века. Москва : Молодая гвардия, 2007. 463 с.
3. Глазырина Г.В. Исландские викингские саги о северной Руси. Москва : Ладомир, 1996. 240 с.
4. Гуревич А.Я. «Эдда» и сага. Москва : Наука, 1979. 192 с.
5. Прицак О. Походження Русі. Стародавні скандинавські саги і Стара Скандинавія. Київ, 2003. Т. 2. 1304 с.
6. Стурлусон С. Круг Земной. URL: <http://ulfdalir.ru/sources/42/377> (дата звернення 13.07.2020).

Voronova M.Yu. SCANDINAVIAN SAGAS IN THE OMELYAN PRITSAK'S RESEARCHES

The article is devoted to the study of the scientific work of Omelyan Pritsak about one of the most striking manifestations of the spiritual culture of medieval Scandinavia – the saga. At present, these works are the property of all Scandinavians and world literature.

The views of the scientist on the classification of sagas are considered. The question of classification of sagas is not so simple, and has attracted the attention of researchers for a long time. Omelyan Pritsak realized that in the history of any saga, two periods should be distinguished: its oral, pre-literary existence, and literary, written existence.

Within the framework of the classification proposed by Omelyan Pritsak, the scientist's views on the history of the origin of various groups of these works are highlighted. The historian has repeatedly pointed out that the structure, style and aesthetics of the saga reflect the type of thinking characteristic of medieval Scandinavians. This can be explained by the fact that at the heart of their saga kept a consciously cultivated tradition of oral communication, which has never been interrupted since the early period of the Viking Age and therefore can tell a lot about the people we are interested in. Omelyan Pritsak has repeatedly emphasized that despite the legendary and fantastic nature of most sagas, the predominant basis of the plot of these works is the historical core around which the story is built.

The main attention in the offered article is devoted to revealing by Omelyan Pritsak of characteristic features of sagas on an example of the detailed analysis, interpretation and commenting of the most known of them. Scientists have done a lot of work to collect and study these works.

As a result of the study, it was concluded that all the types of sagas mentioned by O. Pritsak, complementing each other, created the history of different strata of society – the free population of Iceland, the ruling class of Norway and the history of the church in Iceland and Norway, and thus historical function.

Key words: O. Pritsak, saga, Scandinavia, Viking Age, Scandinavian studies.